

تاریخ ایران از پیش از تاریخ

بستان

2

شیعیان حلقه باپسی

قازاق ائزىزلىرىنىڭ ئىشلەتىنەسى

بىنالار

2

شىنجىياڭ حالمق باسپاسى

ءورىمىجى 2008

图书在版编目(CIP)数据

哈萨克民间文学大典·祝福词·2·哈萨克文/卡木那 编.—乌鲁木齐:
新疆人民出版社, 2008.12

ISBN 978 — 7 — 228 — 12133 — 5

I. 哈 … II. 卡 … III. ① 哈萨克族—民间文学—作品综合集—
中国—哈萨克语(中国少数民族语言) ② 哈萨克语(中国少数民族
语言)—格言—汇编 IV.I277

中国版本图书馆 CIP 数据核字 (2008) 第 197350 号

责任编辑:苏里坦汗
校 对:达吾列提
封面设计:夏 提 克

哈萨克民间文学大典 — 祝福词 (哈萨克文) (2) 卡木那 编

新疆人民出版社出版

(乌鲁木齐市解放南路348号 邮政编码: 830001)

新疆新华书店发行

新疆八百印务有限公司印刷

880×1230 毫米 32 开本 5.25 印张

2008 年 12 月第 1 版 2008 年 12 月第 1 次印刷

印数: 1 — 3000

ISBN 978 — 7 — 228 — 12133 — 5 定价: 11.00 元

از ۋەلتتاردىڭ تاڭداۋلى كىمتاپتاردىن شەعارۇغا ارنالغان مەملەت
كەقىملىك قارچى ارقىلى دەمەلگەن نىمشان

全国少数民族出版资金资助项目

جاۋاپتى رەداكتور: سۇلتانقان ساھاتجان ۋلى
كۈررەكتور: داۋلەت باۋىرجان ۋلى
مۇقاپاسىن جوبالاعان: شاتىق اڭسا

قاراق اۇزى ادبىيەتنىڭ قازىناسى —

باتالار (2)

باسپىغا دايىندىغان: كاممونا جانبۇز ۋلى

*

شىنجىڭىڭ حالق باسپىاسى باستىردى

(”ورىمجى فالاسى، وڭتۇستىڭ ازانىق كوشىسى، 348 – ئۇلا)

شىنجىڭىڭ شىنھۇا كىتاب دۇكمنىن تارتىلدى

شىنجىڭىڭ باباي باسپا سىنھرى شەكتى سەرىكتىگىنде باسىلدى

فورمات 1/32 1230 × 880، 5.25 باسپا تاباق

2008 - جىل، جەلتوقسان، 1 - باسپىاسى

2008 - جىل، جەلتوقسان، 1 - باسىلوى

تىراجى: 3000 - 1

ISBN 978 - 7 - 228 - 12133 - 5

باقاىسى: 11.00 يۈان

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ
اللّٰهُمَّ اكْفُنْنِي مِنَ الشَّرِّ
اللّٰهُمَّ اعْزِّنِي مِنَ الْمُنْعَذِّرِ

پاس رهداکتور: قابدهن قادر ۋىلى

پاس رهداکتور دىلەك ورنىسارى: اسان ابەۋە ۋىلى

رەداكسىيا مۇشىلەرى (قازاق تىلىنىڭ بىلە تارتىسىمن):

احمدتېمىڭ كىرىشبايە، اسان ابەۋە ۋىلى، اۆملقان قالى ۋىلى،

ابىدۇقايم زىكريا ۋىلى، بەكسۈلتۈن كاسىي ۋىلى، جاپىپ مىرزا قان

ۋىلى، قابدهن قادر ۋىلى، قابدهن بالقىشى ۋىلى، سۈلتۈن جانبولا تۆۋە،

سۈلتۈنغان سەلاتجان ۋىلى

باسیادان

قازاق حالقىنىڭ اۋىز ادەبىيەتى ئۆزىنىڭ كوركەمدىڭ - يىدەپالىق نارىمەن، ھستەتىكالىق قۋات - تەگەۋرىنىمەن، ئۇرۇ-جانىلارنىڭ مولدىعىمەن، تاقىرىپتىق جانە سىۋچەتتىك بايلىعىمەن، قوعامدىق - ھۇمەتتىك جانە تارىيەلىك تەرەڭ ئامان - مازمۇنىمەن ھەكشەلەندى . ول كونە تاس داۋىرىنىدە پايدا بولىپ، تۇركىلىك ئۇستى باستان كەشرگەن، ودان بەرى دە قازاق حالقىنىڭ قالپىتاسۇ تارىحىمەن بىتە قايناسىپ، بىرگە جاساپ كەلە جاتقان تەڭىددەسى جوق رۇھانىي مۇرا. ول بايرىلىق اتا-بابالارمىزدىڭ نانىم - سەننەمەرنىن، تارىخىنان، تۇرمىس-ترىشلىگىنەن، اسىل - ارمانى، بىيىك مۇراتىنان جان-Jacqueline ماعلۇمات بەرەدى ئارى ۋەلتىق رۇھانىي مادەنېتتىڭ عاسىر لار تىزبەگىنەنگى تارىحىي وزگەرسىن، ھەنگىكالىق سانامەن قارايلاس ئىجۇرىپ وتکەن جولىندا كۆز الدىمىزغا ھەستەتە الادى. اۋىز ادەبىيەتىنىڭ شەعارۋىشىسى دا، تاراتۇشىسى دا، تىڭداؤشىسى دا - حالق، سوندىقتان، ول شىن مانىنە، حالقىنىڭ ئۆز ھەنسىسى بولىپ تابىلادى، ياعنى اۋىز ادەبىيەتى - حالق شەعارماشىلىغىنىڭ ايرىقشا سالاسى، اۋىزشا شەعارلىپ، اۋىزشا تاراعان كوركەم ادەبىي تۈنۈلەردىڭ جىيەنتىق اتاۋى. سونمەن بىرگە عىلىم مەن مادەنېتتە «حالق شەعارماشىلىغى»، «حالقىنىڭ اۋىزشا ئوز وەرى» دەيىتىن اتاۋلار دا وسىغان جاقىن ماعىنادا قولدىنىلادى. 1846 - جىلى اىلىشىن عالىمى ئۆلىام تومىس ۋىسنەن فولكلور (اعلىشىنشا حالق دانالىغى) ئوزى ده

اۋىز ادەبىيەتى اتاۋى ئوشىن حالىقارالىق علمى اتاۋ رەتىنده قابىلدانغان. بۇلاردىڭ قاي - قايىسى دا ئېرىنىڭ ورسنا ئىرى قولدانلىپ كەلەدى. باتىس ھۇرۇپا، امەريكا، اوسترا利ا حالىقتارنىڭ ۇعىمىندا بۇل ئوزدىڭ ماعىنناسى تىم اۋىقىمىدى، ول حالىقتىڭ كىيم - كەشەك، قۇرال - جابىق، ادەت - عۇرىپ، تۈرمىس - سالت، نانىم - سەننەم، سونداي - اق، تۈرلى كوركەمۇنرىن (پۆھزىيا، مۇزىكا، ئىي، وېڭ - ورنەك، توقىما ونەرى، ت. ب.). تۇتاستىي اتاۋ ئوشىن قولدانلاadi. بۇل جا०عنان العاندا ول تەك اۋىز ادەبىيەتنى عانا ھەمس، «تىنلولوگىيا»، «تىنۇ مادەنەيت» دەيىتىن ۇعىمدارمەن دە ساباقتا سىپ، ماعىنالاسىپ جاتادى. قازاق ادەبىيەت تانۋ ئىلىمىندامى «اۋىز ادەبىيەت» دەگەن ۇعىم دا «فولكلوردىڭ» وسى مانىمەن ساباقتاس دەپ قاراۇغا ابدەن بولادى. بۇلار ئېرىن - ئېرى تولىق سىپاتتاي بىرەدى. اۋىز ادەبىيەتن زەرتتەيىتىن ئىلىمدى «فولكلور» دەپ اتاۋىمىزدا وسغان بايلانىستى.

ئېز وسى ۋىستانىمىدى باشىلىققا الا وترىپ، قازاق ادەبىيەتنە ھېبەك سىڭىرگەن ئېر ئولىم عالىمداردى نەشە مارتە شەكە تۇيىستىرپ «قازاق اۋىز ادەبىيەتنىڭ قازىناسى» دەگەن فولكلور اتاۋىنا سىيمىدى تاقىرىپتا ۋلاسپالى كىتاب شىعارۇنى مىنده تکە الدىق. ماقسات - فولكلورغا جاتاتىن دۇنييەلەردى شاما بار تولىق قامىتۇ. ويتكەن، كوشپەلى قوعايدا فولكلور بەلگىلى ئېر الدۇمەتتىك توپتىڭ عانا شىعار ماشىلىقى ھەمس، جالپى حالىقتىڭ حانى مەن قاراسىنا، باتىرى مەن بىيىنە، بايى مەن كەدەيىنە ورتاق ونەر، امبەگە تىيەسەلى مۇرا. سول تۇستا بۇكىل قوغام اۋىزشا ونەر مەكتەبى بولىدى. وسغان لايىق اۋىز ادەبىيەتنىڭ جۇڭى دە وراسان زور بولىدى. حالىقتىڭ تارىحى زەردەسى، فيلوسوفىيالىق وي - تۇيىنەرلى، پەداگوگىكالىق

تاجیرىيەسى، ادامگەر شىلىك ولشەمەدىرى، كاسىپتىك ادەبىيەتكە ئنان كوركەمدىك سۈرانىستارى، تەاترلىق ونەرگە تىيەسەلى مەسى ئۆز ادەبىيەتنىنىڭ جۇكتەلدى. ئىس جۇزىندە اۆزىز ادەبىيەتنىڭ سالاسى قالغان جوق. ئىز بايمىرىنىڭ دۇنييەلەرنىڭ باسىن بىرىكتىرىپ جالپى حالىقا، كەلمەر ۋېلاققا، زەردىلى زەرتتەرمەندەرگە تابىسى ھەتۋە ماقساتىندا «قازاق اۆزىز ادەبىيەتنىڭ قازىنناسىن» الدارىڭىزغا تارتىق.

قازاق اۆزىز ادەبىيەتى ۋەلكەن تۈلعادان باسپا سوز بەتتەرنىدە جارق كورىپ بولدى. «براق، ئالى دە شاشىراندى كۆيىدە. رەفورما جاساب، مىسەك اشۇدان بەرگى 30 جىل بويى شىنجىياڭ حالىق باسپاسىنан مرتهگى - اڭىز دار، قارا ولهڭىدەر، قىسا - داستاندار، قازاق ھەشىلىگى، دەنە تاربىيە، ۋەلتىق اس - تاعامدار، ت.ب.ب. فولكلورعا قاتىستى دۇنييەلەر ۋىزبېي جارق كورىپ كەلەدى. 1979-جىلدان باستاپ «شالعن» جۇرئالىن شىعاريپ اۆزىز ادەبىيەتنىڭ العاشقى سونى مۇرالارىن جىنناپ تۈڭىعش توپتا باسلىم كورسەتتى. ئىز بۇل جولى وسى نۇسقالاردى نەگىزگە الا وترىپ جانە ھەلىمىز دىڭ ئىشى - سىرتىندا باسلىم تاپقان نۇسقالارىن سالىستىرۇ، سارالاۋ، تولىقتاۋ، رەتتەۋ ارقىلى جانلار بويىنشا جۇيىلى قۇراستىرىپ وترمىز.

قازاق اۆزىز ادەبىيەتنىڭ ئۇرۇ - جانلارى مول جانە كۈرەدىلى بولىپ كەلەتتىدىكتەن جانزىلىق جاققان بولۇ بىزگە قىينىدىق تۈددىرىدى. ئۇرۇلى تانىمىدار ارا تالاس - تارتىستان سوڭ اقىندار ايتىسى، اڭىز - هەرتهگىلەر، باتالار، جاڭلىتپاشتار، جۇمباقتار، جىراۋلار جىرلارى، زالى - جارعىلار، كۈلدىرگىلەر، قارا ولهڭىدەر، قىسا - داستاندار، ماقال - ماتەلدەر، مىسال - تامىسىلەر، تۇرمىس - سالت جىرلارى، ۋەسکەرلەر، ۋەلتىق

وېيندار، حالق اندهرى، شەشەندىڭ سوزدەر دەپ ون سەگىز توپقا جىكتەدىك. علمىي ئۈلۈچ جاعىنا قاتاڭ تالاپ قويغانمىزىن كەيىپر وقشاۋ قالاتىن جانىلاردى وسى توپتىڭ يڭىغىلى بىرىنە تەللىدىك. مىسالى، ميفتەرگە قايىسلار جاتادى، اڭىز دارعا قايىسلار جاتادى دەگەن سياقتى ماسەلەلەرگە كەلگەنە پىكىر بىرلىكىنە كەله الملاعندىقتان «اڭىز - مەرتەگىلمەر» دەگەن ئېر اتپەن جىبىرىپ يڭىغاينىا قاراي ورنالاستردىق. ماقال - ماتەلەر بۇدان بۇرۇنىعى باسىلىمداردىڭ جانە شەتەلەدەگى باسىلىمداردىڭ بارىنە تاقىرىپتارعا بولىنگەن، ئىراق، مۇندايىدا ماقال - ماتەلەر وته كوب قايتالانادى، ويتكەننى، قازاقتىڭ ئېر ماقالى بىرىنەشە ماعىنا بىرىپ، بىرىنەشە تاقىرىپتى قامتىدى. سوندىقتان ئىز الفاوىت تارتىپكە سالىپ (ئېرىنىشى جولدىڭ ئېرىنىشى دېبىسىن نەگىزگەلىپ) شعىاردىق. حالمق اندهرىنىڭ قاي ئېرىن الساق تا تۈبىلۇچ اڭىزى، تارىحى بار ئارى حالىقىق قاسىيەتى بويىنشا كوب ۋارىانتتى. ئىز حالق اراسىنا ھەك كوب تاراعان ئېر نەمەسە بىرىنەشە ۋارىانتنىن نەگىز ھەتتىك. سونمەن بىرگە مۇمكىنلىكىنىشە ھەك بايرىعى نۇسقاسىن الوڈى ولشەم ھەتتىك. ال، بەتاشار مەن باتالار تومىنا دا وسى ئۇردىستى ۋەستانىدق، نەگىزىنەن حالىقىق سىپات العان تۈنۈدىلاردى بىردىك. قالغان پىكىردى وقىرمان ئۆز قولدارىنا العان سوڭ ايتار دەپ وسى بويىنشا باسۇغا كەلىستىك.

شىنجىياڭ حالق باسپاسى
2008 - جىل، شىلدە

مازمۇنى

1	تۇتىلغان اي مەن كۇن قۇرسىن
1	اۋمىن دەسەڭ بىزگە
2	ه، پاتشا قۇدایىم
2	قۇدایىڭ وزى سوپەت وڭداسىن
3	شىرايىم، مومىندىعىڭا، مىرزاڭىنىڭ حالقىڭ باقسىن
4	اقىرەتتە بولجايمىن
5	جوزگە جەتسىن تۈبەڭىز
5	شادىyar بولسىن دوستاسىڭ
8	ه، قۇدایىم، وڭدا، وڭ جولىڭا باستا
1	قابل بولسىن مۇستاجاب
9	لۇھاندای مىڭ جاسا
10	باعا الماستاي مالدى بول
10	جۇرت جىنالاسىن توپىڭا
10	تاسىڭ تورگە دومالاپ
11	جايىلىپ شىققان مالىڭنىڭ
12	اقبوكەندەي قويلى بول
12	وسى قىلغان قۇدای — جولىڭىز
12	اۋرىڭا قاراسام
13	ساقاڭىڭ التىن، مۇرتىڭ جەز
13	الادان الپىس بىه قۇلسىداپ
14	ھىكەندر زۇلقارنايندai باقتىقى قىلغاي

16.....	جارىلقا قۇدای، قابىل ھت.....
16.....	ھ، قۇدایم، الاپات - قۇلاپاتтан ساقتا .....
17.....	اۋەلى قۇدای پالىدەن ساقتا .....
17.....	قۇدایم مالدى قىل .....
18.....	قۇدایم باي ھت .....
18.....	ھرته تۈرىپ تىڭداساڭ .....
18.....	قىزىر اتا اۋلېي .....
19.....	ھ، قۇدایم وڭداسىن .....
19.....	ھ، قۇدایم قوي بەرسەڭ، قوشقارىمەن بەر .....
20.....	قىرعاعاۋىلداي قر - قىرلاپ .....
21.....	اسىڭ، اسىڭ، اسىڭ .....
22.....	قۇدای جارىلقاسىن، باي قىلسىن .....
22.....	قۇدای جارىلقاسىن .....
27.....	ئيا، قۇدای جارىلقا .....
29.....	اسىل تۈسەڭ كەرەي بول .....
29.....	قارادا قازىبەكتەي باقىتتى بول .....
30.....	ا، قۇدای وڭداسىن .....
32.....	قايىرلى بەرەكە بەرسىن .....
32.....	اۋەلى قۇدایم وڭداسىن .....
33.....	ۋا، بارشا الەۋەمت .....
37.....	ءومىر بەرسەڭ جايلىعىپ بەرگىن .....
38.....	جولىڭدى ناۋىزىن وڭداسىن .....
39.....	ۋلکەنلىك مەن جاسىڭا .....
40.....	داۋلەتتى باس بەرسىن .....

سماپارىڭ ئاستى بولسىن	41
جاڭا جىل باقىت جىلى بولسىن	42
جاستاردىڭ كۆپ قاتاسى	43
تلەك سىزدەن بولغاندا، باتا بىزدەن	44
جارا تقان يەم، تىلەگىمىزدى قابىل ھەت	45
باقىتتى بول، بىلەڭ اشلىسىن	47
ايىلايىن، بالاشىم	48
قۇدای بەرسىن، كەم قىلماسىن	49
تايىكەلتىرىدىڭ داۋلەتسىن	50
اق سوپىلەپ، ادال كۈلەتسىن بول	50
امان بولسىن باستارىڭ	51
ئىيا، قۇدایيم، تىلەگىمىدى قابىل ھەت	52
ۋلىڭ ون شاققى بولسىن	52
ءومرىڭ ئاساندى بولسىن	53
سىڭە بەرسىن بەرەكە	54
اللا سەنى وڭداسىن	54
جولغا شىقسالىڭ، جولىڭ بولسىن	55
اۋمىين دەسەڭ ماعان	56
اۋەلى قۇدای ھەمن ھەت	57
ئاتاڭىرىم سەنى قولداسىن	58
كوتەرىيىك بىلەكتى	59
ئېرى ئۇيدىڭ بالاسى بولما	60
الامان بولىپ ھەرجەتسىن	61
تۇساۋۇڭ كەسىلدى قۇلاما	61

62.....	مۇسىلماڭ بولدىڭ، قاراعىم
63.....	قوسىلىپ تۈرغان قوس ۋلان
63.....	تابىستارى كۆپ بولسىن
63.....	ئاڭىز جاس جۇبىيالاردى
64.....	تاسقا تارى ونگەنشە
64.....	باستارىڭا باق بېرسىن
65.....	ۋا، وتاؤ يەسى
65.....	ۋا، قۇدایيم
66.....	ئىبر قۇدایيم وڭداسىن
66.....	داستارقانىڭا بېرىكە بېرسىن
67.....	اسىڭ، اسىڭ، اسىڭا
67.....	داستارقانىڭ توق بولسىن
68.....	ۋا، قۇدایيم قولدىاسىن
68.....	باتا بېردىم، باق تىلەدىم
69.....	جورتفاندا جولىڭ بولسىن
69.....	اقلىڭ اسىنىن
70.....	جاقىنىڭ قادرىن ئېيل
70.....	ابىروي بىر، امان ساقتا
70.....	او، جاراتقان يەم، قۇدېرەت
71.....	ۋا، جاراتقان جارىلقا
71.....	ورەندەرىڭ مە بولسىن
71.....	ايىرىڭ ئۇڭى كەلسىن
72.....	ادام جالاسىنان
73.....	تاقىر جەردە تايىعاق بار

73.....	کیگەنلەك كىر بولماسىن
74.....	مىڭ جىلىقلى باي بولسىن
74.....	اتىڭ - اتىڭ اتۇ بول
75.....	وُستىڭنەن قاز قاڭىزىلداپ و تېپسىن
76.....	قىبىراي ئىيدىڭ جاس تولەگە بىرگەن باتاسى
81.....	اتاسىزغا اتا بول
83.....	سوقىر ابىزدىڭ باتاسى
84.....	اعايىندار، تۈغاندار
85.....	اسارىڭ اسقار تاۋ بولسىن
85.....	دۇنييەدە كەم بولمايدى باتالى قول
86.....	ئيا، قۇدای پالە - قالاڭنان ساقتا
87.....	اۋەلى اللا الدىمىزدا
87.....	اۋەلى قۇدای وڭداسىن
88.....	اۋمىن دەسەڭ ملاعان
89.....	اۋمىن، قولىڭدى جاي باتا بىزدەن
89.....	اۋەلى قۇدای سان جارىلقا
90.....	اۋەلى قۇدای وڭداسىن
91.....	ئيا، قۇدای جارىلقا
92.....	اۋمىن دەسەڭ منهكى
94.....	اۋمىن دەسەڭ، منه، باتا
95.....	ئىيىسىللا دەپ باستادىق اۋەل باستا
96.....	وتىرىدىڭ جاڭا تاغىغا
99.....	جاس بالانىڭ كۈلكىسىن بەر
99.....	اۋمىن دەسەڭ ملاعان

ایدالانىڭ قوي بولسىن	103
اكەئىنىڭ ارداعى بول	104
اۇمىن باتا سوراساڭ	106
ساقيتتىڭ تويعا بېرگەن باتاسى	109
سەكسەن قامىر	110
كۆكىرەگىڭ اشق بولسىن	110
اۇھلى قۇدaiي وڭداسىن	111
اۇمىن دەسەڭ ملغان	112
اۇمىن دەسەڭ جاسايىن باسقا باتا	113
اۇمىن دەسەڭ، مىنە، باتا	113
جاس ەتكە جايىدارى باتا	114
باتا باسى القار	114
وۇزىن بولسىن جاسىڭىز	114
باتام - باتام باتىپاسىن	114
اۇمىن دەگەن ئىسىز دىڭ	115
اۇمىن دەدى يەسى	115
ۋىرپاققا ۋزاق جاس بەرسىن	116
اۇمىن دەدىڭ بىزەتنى	117
ئيا، قۇدایىم وڭداسىن	117
اۇھلى سەنى باي قىلسىن	118
اتا - اناسىن اق پەيىل ئۆبىرلى قىل	120
وركەندى بول، شىراعىم، ئورىستى بول	120
بەلدەۋەدە بوتاك مول بولسىن	120
وتاۋ ئېيكىچ وردا بولسىن	121

جارا تقان قۇدای وڭداسىن	121
ئيا، قۇدای مالدى قىلىسىن	122
ئيا، اللا بېرەكەسىز ھىلەن ساقتا	123
ا، قۇدای جارىلقاسىن	123
اۋەلى قۇدای وڭداسىن	126
جارا تقان يېڭى جار بولسىن	128
اۋمىن دەسەڭ اق باتا	129
حاشاناداي ئولشىل بول	131
اۋمىن، اۋمىن	133
اۋمىن دەسەڭ مىنەكى	134
جارايدى ھەمن زامانداس	138
ئيا، قۇدای	139
بىسمىللا ئوزدىڭ كەلىسى	139
اۋمىن دەدىڭ تۇرەگەپ	140
اۋەلى قۇدای جارىلقاسىن، جالعايسن	141
كارى شال بالالارعا جايىدى قولىن	142
اۋمىن دەدى يەسى	142
اۋمىن دەسەڭ قولىڭدى جاي	143
اۋمىن دەسەڭ، مىنە، باتا	145
اۋلىيە قۇدای وڭداسىن	146
ا، قۇدای ھەنى جارىلقا	147
اۋەلى قۇدای وڭداسىن	148
اۋزى ئازارلى جىلاننان ساقتاسىن	148
جۇرتىڭى قادىرىلى بول	148

149.....	عالالدان بولسین بالاڭىز
149.....	اۇمىن دەسەڭ، مىنە، باتا
149.....	اۇمىن دەسەڭ، مىنە، باتا
150.....	جارىلقاسىن قۇدایم
151.....	قىزىرىدىڭ بېرسىن باتاسىن
153.....	اۋەلى قۇدایي وڭداسىن
153.....	ايىرىرىدىڭ ارقىراپ تۈرسىن
154.....	مالىك جۈزگە جەتىپسىن

